

Doch geven we eerst het verslag, dat aan „De Bazuin” is ontleend.

Alles heeft zijn bestenden tijd. Dit woord moet ons af en toe herinnerd worden. We moeten Gods stem hooren in ons eigen leven en in het wereldgebeuren. Er is steeds beweging, vooruitgang, of achteruitgang. Spr. wil ons er toe opwekken, om den bestenden tijd, dien wij voor de dingen hebben, goed te besteden, om zooveel mogelijk zegen te verspreiden.

Dr Hepp heeft op twee klippen gewozen: kerkisme en indifferentisme. Spr. wil over dezelfde gedachte, maar daarom niet over die twee klippen spreken. Hij wil de goede lijn in ons kerkelijk besef uitstippelen.

‘t Gaat niet makkelijk, om het scheepje met de kruisvlag tusschen de klippen recht door te sturen. Overal hebben we ‘t gevaar voor eenzijdigheid. In dogmatische zaken: eenzijdig gaat Gods openbaring ons begrip verre te boven. Moeten we daarom agnostici worden? Neen, wel moet ‘t ons bewaren voor rationalisme. Want er staat toch ook, dat we Gods Geest hebben, en die doet ons God als Vader kennen.

Zoo zijn er ook uitersten in ons kerkelijk leven. Spr. meent, in tegenstelling met Dr Hepp, dat we wel degelijk in praktijk met kerkisme hebben te strijden. En aan de andere zijde: er is ook, althans praktisch, een zeer ruime opvatting bij velen. Spr. noemt van beide uitersten een voorbeeld en haalt een citaat aan van prof. Van Leeuwen, die in „Practisch Christendom” beweert, dat wij meer menschen van een kringetje, dan van een gemeente, meer van evangelisatie, dan van de kerk, meer van een knus lokaaltje dan van een kathedraal zijn.

‘t Is nu de tijd, om daar eens op te letten. De groote kwaal van onzen tijd is: grenzeloze oppervlakkigheid, zoowel onder geloovigen als ongelovigen. Men spreekt wel, maar denkt niet na. Men weet eigenlijk niet goed, wat de kerk is en wat we aan haar hebben. Wat is ze voor ons godsdienstig leven niet van betekenis.

Een kerk heeft een belijdenis, d.i. een getuigenis, een uiting in massieve woorden van profetie; het is een weergeving van Gods diepe waarheid in de Schrift. Maar nu kan men een rechte belijdenis hebben en toch den dood in den pot vinden. Dan is men niet kerkelijk, maar kerkistisch-formalistisch. Zoo is het b.v. in Hongarije. Kerkelijk besef echter brengt tot levend belijden; er moet groei zijn; we waardeeren het goede in anderen en grijpen zelf naar het beste. In die belijdenis moet ook het geloovig hart zich kunnen vinden.

Bij een kerk behoort ook een orde; en ‘t zwaartepunt daarvan ligt in de ambten of diensten. Als nu de prediking niet rekent met den bestenden tijd, als men b.v. preeken van een ander uit het hoofd leert en opdischt, als men zich b.v. bezig houdt met plaatsbeschrijvingen van het nieuwe Jeruzalem — dan verdwijnt het kerkelijk besef. We moeten de gemeente tegemoet komen, zegt men. Ja, als men maar niet met de gemeente wegzinkt in oppervlakkigheid.

Als we, door gebrekkig catechetisch onderricht, onze jeugd de levende verkondiging onthouden, dan verdwijnt het kerkelijke besef. Spr. zou nog kunnen noemen: bediening der Sacramenten, huisbezoek en tucht. Maar hij wil alleen zeggen, dat we de klare stem van onzen tijd moeten verstaan, die wel niet naar God vraagt, maar waarin toch God nog tot ons spreekt. Zoo alleen kunnen wij de klippen vermijden. We moeten Christus leeren kennen en de kracht Zijner opstanding, opdat het ook van ons gelde: „Gij zijt van Christus en Christus is Godes.”

De zinsnede, welke vooral onze aandacht trok, is deze:

„Spr. meent, in tegenstelling met Dr Hepp, dat we wel degelijk in praktijk met kerkisme hebben te strijden.”

Wie onze artikelen over „Twee klippen” nauwkeurig las, zal dadelijk constateeren, dat hier een abuis moet zijn ingeslopen.

Wie maakte dit abuis?

De een of andere verslaggever? Hoewel alle verslagen van dit referaat in alle bladen, welke ik las, tot in de N. R. Ct. toe geheel gelijkluidend waren, behalve dat hier en daar wel eens het snoeiwerk werd gebruikt, zou één verslaggever voor alle bladen dit stuk kunnen hebben opgemaakt. Deze mogelijkheid dient opengelaten.

Meer voor de hand ligt het evenwel, dat de referent zelf een perscommuniqué samenspelde en dat dus de fout bij hem moet gezocht.

Doch dan wordt het ons schier onbegrijpelijk, hoe hij tot zijn opvatting kwam als zouden wij beweren, dat we in de praktijk met het kerkisme niet hebben te strijden.

Juist het tegendeel is waar.

Reeds het opschrift van onze artikelen bewijst dit.

Twee klippen.

Als we nu met een klip in de praktijk niet te doen hebben, is het een theoretische klip geworden. Dan is het in de praktijk geen klip meer.

Maar waarom dan het Gereformeerd volk gewaarschuwd tegen twee klippen?

Ook de inhoud van onze artikelen wijst uit, dat Dr Brouwer's onderstelling geheel onjuist is.

Wel somden we verschillende vormen van kerkisme op en trokken we de conclusie, dat niet eenige dier vormen in andere kerken sterker werden aangetroffen dan bij ons.

Immers behoeft ook een klip niet van alle kanten even gevaarlijk te zijn.

Het is mogelijk, dat men van het Noorden komende, er zonder bijzondere oplettendheid voorbij kan varen, terwijl men van het Zuiden af op zijn uiterste hoede moet zijn.

Maar daarom blijft de klip gevaar opleveren.

Zoo zijn wij ook tegenover het kerkisme gaan staan. Met geen enkel woord repelen we ervan, dat we er in de praktijk niet mee aan doen zouden hebben.

Wij zijn er juist krachtig tegen te velde getrokken.

Dit is niet te sterk gesproken.

Wenscht men nog bewijs?

In ons eerste artikel leest men:

„Kerkelijk indifferentisme en kerkisme zijn de twee klippen, welke het schip der kerk ten allen tijde, maar bovenal nu bedreigen.”

Ik spatieerde.

Het derde artikel bevat de volgende uitspraken:

„En toch, al snijdt het Gereformeerd beginsel verkeerde voorstelling hieromtrent af, doen dit ook Gereformeerde belijders?”

Helaas neen!

Door meer dan een werd zelfs in publieken geschrifte onze kerk de zuivere, in plaats van de meest zuivere genoemd.

Vooral als men met leden van andere kerken in aanraking kwam, liet men zich deze gedachte maar al te dikwijls ontglippen.

Men dacht daardoor sterk te staan.

Maar men verzwakte zijn positie.

Men sloot door dit hooghartige en onware standpunt af.

Men lokte daardoor allerlei aanmerkingen op eigen kerk uit.

Men wekte den schijn van zelfingenomenheid.”

En:

„Dat besef (n.l. dat zij geen zuivere, maar de relatief zuiverste is en althoud door zuivering van noode heeft) moet gij bij uzelf levendig houden en in uw kerk trachten op te scherpen.”

We moeten op dit punt tot meerdere bewustheid komen.

Want voor het kerkisme in dezen vorm liggen wij werkelijk bloot.”

Ik spatieerde weer.

En om nu nog een paar passages uit het vijfde artikel te citeeren.

„Mag het kerkisme, welke gedaante het ook aanneemt, nooit of te nimmer worden vergoelikt, dient het steeds als een ernstig kwaad bestreden te worden, het diepst zondig is het wel, wanneer men zijn lidmaatschap der geïnstitueerde kerk feitelijk voor de eenige voorwaarde aanziet om het eeuwige leven te beerven.”

Tegen zulk kerkisme behoort tijdig en ontijdig te worden gewaarschuwd.

Het sloop in iedere kerk binnen.

Ook de Gereformeerde Kerken zijn er niet tegen gevrijwaard.

Het is een tak van het zielvermoedende formalisme.”

Of wilt ge nog een citaat.

„Wordt er tegen dit kerkisme onder ons wel luide genoeg gepredikt?”

Worden hypocrisie en formalisme niet al te vaak vereenzelvigd?

Voert dit er niet toe, dat de formalisten de conclusie trekken: ik word in de prediking niet veroordeeld?

Wij kunnen ons geen Gereformeerd prediker denken, die tegen dit kerk-formalisme, dit ontzettende kerkisme, nooit eens toornen zou.

Maar wordt er wel genoeg tegen getoond?”

Ten slotte nog een ander:

„Het formalisme, dat zich als kerkisme doet kennen, wordt gedurig weer ten toon gesteld als een levensgevaar voor de ziel en voor de kerk beide, als Christus-verloochening.”

Juist waar onze tijd het formalisme zulk een vellen bodem biedt, kan hiertegen niet te bezield worden opgetreden.”

Ziehier dan enkele grepen uit onze artikelen.

Waar is echter de tegenstelling tusschen Dr Brouwer en mij, waarop in het verslag van zijn referaat zulk een klem wordt gelegd?

Ik zie die niet.

Daarom is het mij een raadsel, hoe, indien Dr Brouwer zelf het perscommuniqué gaf en werkelijk in dien zin heeft gesproken, hij die „tegenstelling” heeft uitgevonden.

Ontbrak hem misschien na zijn Hongaarsche reis de rustige tijd van voorbereiding voor zijn referaat, zoodat hij mijn artikelen slechts vluchtig inkeek?

Ik zou het den geachten referent hensch niet kwalijk nemen.

De beste breister laat wel eens een steek vallen. Maar dan moet die steek toch opgeraapt.

Ik ben er waarlijk niet het meest bereed voor, dat de bezoekers van den Theologischen Schooldag de gedachte hebben meegenomen: die booze Dr Hepp toch, dat moet wel een verstokt kerkist zijn, anders zou hij niet zeggen dat wij met het kerkisme praktisch niet van doen hebben.

Maar het raakt in zekeren zin te eer van ons blad.

Ons blad zou daardoor in een noek kunnen worden geduwd, waar het nooit wil staren.

Een redacteur of medewerker, die het kerkistisch gevaar praktisch zou willen nitschakelen, zou onze „Reformatie” in miscrediet brengen.

Hij zou toonen de zonden van ons kerkelijk leven absoluut niet te verstaan.

Dit punt leek ons van te veel gewicht, dan dat wij er niet even bij zouden aithouden.

Misschien wil Dr Brouwer ons om'trent dit misverstand opheldering geven.

Het zou ons aangenaam zijn.

Wij stellen gaarne een deel van onze kolommen hiervoor te zijner beschikking.

En het eind zal het wel uitwijzen: de gewaande tegenstelling bestaat niet.

Wij zijn het in elk opzicht eens. HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het electorale pleit.

De „grootte dag” staat voor de deur.

Woensdag a.s. zal ons Nederlandsche volk uitspraak doen, in welken Weg en welke richting het vier jaren lang de regeering des lands wil gestierd zien, en wordt beslist hoe in het eerstvolgend parlementaire tijdperk de gang van het nationale leven zijn zal. Daarin ligt het hoogste gewicht van de Kamerverkiezing. Het gaat in dien strijd niet om zetelwinst of partisukses, en de worsteling wordt niet gevoerd om de politieke leiders op den troon der eere te brengen, doch heel dit ernstige pleit vindt zijn diepste oorzaak en doel in de vraag, welke beginselen het staatsbeleid zullen beheerschen, en naar welken principieelen maatstaf de wetgeving zich zal richten. Dit woord maar al te veel vergeten. Er zijn tal van menschen, en tal van christenen, zelfs van gereformeerde christenen, wien de electorale crisis koud laat, en die in deze dagen niet warm zijn te krijgen. Ze hebben geen interesse voor den strijd. De politiek zoo zeggen zij, staat hun tegen. Van partijtwisten, aldus voeren zij aan, zijn ze wars, doch zij verliezen uit het oog, dat met de politiek en met den verkiezingskamp de hoogste belangen van land en volk gemoeid zijn, en ook zij rekenschap zullen geven van hetgeen zij door hun stem met die belangen gedaan hebben.

Nu is het in zekeren zin te betreuren, dat de verkiezingen altoos weer in het teken van den strijd staan. Het zou kostelijk zijn, wanneer ons gensche volk in zijn keuze één van hart en één van zin was, en het zou niet minder heedlijk wezen, indien allen, die den Christus belijden, in één vendel er onder één vaandel optrokken. In iederen burgerkrijg, ook in den geestelijken, schuilt een element dat pijnlijk aandoet, en dit pijnlijk laat zich bij deze verkiezingen scherp gevoelen. Doch het kan niet anders. De verdeeldheid vindt haar oorzaak niet in bijkomstigheden. De splitsing is niet geboren uit ondergeschikte verschillen, maar de scheidslijnen worden getrokken, omdat (en ik zonder hier de belangengroepen uit), ons volk in de grondbeginselen uiteengaat, en in de principiële vragen tot partijen zich vormt. En in dit punt is er geen compromis mogelijk. Was de politieke worsteling een belangenstrijd, en ging het alleen om stoffelijke welvaart, dan zou de mogelijkheid bestaan om de separatelijn uit te wisselen, en de wapenen neer te leggen. Doch nu we door de diepste overtuiging van ons hart gedreven dezen kamp voeren, is er van vergelijk en synthese geen sprake, en aanvaardden wij en de antithese, en ook de gedeeldheid tusschen hen, die elkaar in de erkenning van Gods Ordinantien ten leste weer ontmoeten.

Hierin ligt ook het schoone van den politieken strijd.

We hebben zulke crisis gelukkig nodig.

We zijn immers geneigd telkens in te slapen, en ons in onze tenten terug te trekken. Er is dikwerf veel te weinig bewust leven onder ons, en menig christen kent maar één dfaag, en dat is de jacht naar de zoete rust der mijmering. En ziel — nu schrikt God ons in deze dagen op. We moeten ons rekenschap geven van ons beginsel. We worden gedreven tot den strijd. De politieke actie trekt ons uit onze tenten, en we zien tegenover ons een vijand, die niet rust, alcer hij uit heel het staatsleven het Woord Gods teruggedrongen en aan de beginselen der revolutie de overwinning verzekerd heeft. Zulk een strijd werkt heilzaam. Hij dwingt tot krachtsinspanning, en doet het idealisme opwaken, en leert de historie ons niet, dat Gods volk zijn schoonste tijden beleefd, en de eer des Heeren het meest glansend heeft, in dagen van worsteling, toen het er op aan kwam publiek den naam van Christus te belijden?

Dit geldt, mits onder reserve ook van de positie der christelijke partijen tegenover elkaar. Wel zouden we deze splitsing graag zien verdwijnen, en wel moeten we, voorzover dit mogelijk is, op eenheid blijven aansturen, doch nu wij eenmaal voor de variatie geplaatst worden, zien we er ook nog een zegen in. Zulk een verbijzondering werkt zuiverend. De partijvorm kan zich scherper afteekenen. De partijlijnen kunnen scherper getrokken, en allerlei elementen, die anders makend en ontvredend in het partijverband zouden bijver, omdat ze geen toevluchtsoorden bezitten om daarheen met hun klachten en grieven te vlieden, vinden in de kleinere groepen een speltek van Adulam, waar ze hun mede-malcontenten ontmoeten, die van dezelfde mentaliteit zijn. Men versta uit echter goed. De separatisten op politiek gebied, (en ik denk